

suuntaan ei kuljeta, sillä kirjan suomentaminen, tarjolla olevista muiden kielten pätevistä käännöksistä huolimatta, on hyvinkin perusteltua.

Viime vuosien filosofisessa keskustelussa ovat Aristoteles ja hänen ajatuksensa kokeneet melkoisen näyttävän paluun. 300—400 vuotta ennen ajanlaskuamme elänyt ajattelija on nähty vaihtoehtona kantilaisuudelle, utilitarismille tai emotivismille. Filosofit, kuten Alasdair MacIntyre, Martha Nussbaum ja Charles Taylor, ovat enemmän tai vähemmän selvästi hakeneet väitteidensä ja kritiikkinsä kovan perustan Aristoteleen töistä ja niiden tulkinnoista.

Koska Aristoteleestä on kirjoitettu oheismateriaalia riittävästi täyttämään useita kirjastoja, liittyy tulkintoihin olennaisen ilmeinen vaara. Jokaista filosofia voidaan käyttää väärin ja ei-adektiivisesti hyväksi, mutta juuri Aristoteleen tyyliksen klassikon kohdalla tulkintojen määrä ja samalla laatu on rajaton. Kohtalaisena ääripäänä on mainittava Yhdysvalloissa vaikuttavat ns. straussilaiset, jotka oikeuttavat perioikeistolaisen politiikkansa Aristoteleen vetoamalla. Väitetään, että varapresidentti Dan Quaylen henkilökuntaa hallitsisivat kyseiset straussilaiset ideat.

Politiikka on varsin viehättävä kirja, joka kutsuu lukemaan tekstiä lukuisilla eri tavoilla. Kokonaisuus on kuin luotu varta vasten ... hmm ... postmoderniin ja ... hmm ... dekonstruktiiiviseen tarkasteluun ja analysointiin. Teoksessa kulkevat vierekkäin itse politiikkaa käsittelevä teksti, jota epäillään luennoksi ja joka ei ole säilynyt kokonaisuutena, sekä tekstiin liittyvät selitykset ja taustatiedot. Kolmantena elementtinä on johdanto. Neljäs vaikuttava tekijä on itse käännös (onko eudaimonia syytä kääntää vain onnellisuudeksi vai rinnakkaisesti myös hyvinvoinniksi?), viides on lukijan korteksi, kuudes yhteiskunnallinen konteksti ja seitsemäs ...

Suomennoksen selitykset ja johdanto ovat asiallisia, mutta ongelmallisia. Selitysten merkitys korostuu kirjan ymmärtämisessä ja aatehistoriallisessa paikalleen laittamisessa. Johdannon sivumäärä on tietysti aina niukka, mutta silti Juha Sihvola rajaa mielestäni hieman liikaa näkökulmia pois. Tämän hän tekee olemalla liian ambivalentti, ottamatta liiemmästi kantaa suuntaan tai toiseen.

Sihvola nostaa esiin Aristoteleen yhteydessä usein esitetyn väitteen siitä, että hänen filosofiansa väheksyy yksilöä. Varsinkin liberaalin individualismin näkökulman mukaan Aristoteles hävittää yksilön merkityksen painottaessa yhteisön etua ja ensiarvoisuutta ristiriitilanteessa. Neo-aristotelitit, kuten aiemmin mainittu MacIntyre, katsovat väitteen olevan luonteeltaan mielelön. Aristoteleen filosofiassa ihminen on poliittinen eläin. Hän luo itsensä yhteisössä, yhteisön kontekstista käsin. Ilman yhteisöä hän ei ole mitään. Mutta tämä on lähtökohta, ja se päinvastoin korostaa yksilön merkitystä yhteisön perinteessä itse perinnettä uudistavana ja edistävänä tekijänä. MacIntyren mukaan liberaali traditio itse kadottaa yksilön korostaessa yksilön autonomisuutta jättäen näin yksilön ilman juuria ja kiinnekohtia (*After Virtue*, 1985).

POLITIIKAN HUIPULTA

Aristoteles (1991): *Politiikka*. Suomentanut A.M. Anttila. Selitykset laatinut Juha Sihvola. Gaudeamus, Helsinki.

Aristoteleen teosten mittavassa suomennusprojektissa kolmantena on ollut vuorossa *Politiikka*. Kirjan takakanen mukaan mikään muu teos ei ole vaikuttanut länsimaiseen poliittiseen ajatteluun yhtä paljon kuin Aristoteleen *Politiikka*. Siitä on hyvä lähteä. Aivan väärään

Sihvola väittää, että »aristotelinen valtio ei ole milloinkaan yksilöllisten elämänpäämäärien ja vapauksien suojelija vaan objektiivisesti ymmärretyyn hyvään elämän mallin toteuttamisedellytysten rakentaja» (s. 234—245). Lause ei kuitenkaan vaikuta validilta. Se tarpeettomasti kärjistää subjektiivisuuden ja objektiivisuuden välille ylitsepääsemättömäksi rakennettua dikotomiaa. Onkin syytä kysyä, mistä objektiivisuudesta on kyse? Nähdäkseni Aristoteles ei kannattanut objektiivista mallia eikä myöskään yksilöllisiä, irrallisia vapauksia, vaan yhteisössä elävien yksilöiden yhdessä sopimaa päämäärähakuista käytäntöä. Tuo päämäärä ei ole deterministinen, vaan yksilöt voivat ja heidän pitääkin siihen vaikuttaa.

Aristoteleen mukaan paras valtiomuototyyppi on kiinni olosuhteista. Suureksi osaksi se on kiinni väestön kyvystä ja tietotasosta. Vastaavasti Aristoteles ei pyrkinyt täydellisen tiedon tavoitteluun, vaan tiedon hankkimiseen asioiden itsensä sallimissa rajoissa (*Nikomakhoksen etiikka*, 1981, 31). Sihvola argumentoi, että siitä huolimatta Aristoteleen käsitteitä ei voida mieltää kulttuurisidonnaisiksi (s. 262—263). Kyseinen johtopäätös on varmasti myös mahdollinen, mutta vaikuttaa kuin se veisi pohjan alta Aristoteleen jatkuvasti korostamalta yhteisökeskeiseltä ajatukselta. Jos ajattelemme Aristoteleen tapaan, että yksilö on riippuvainen yhteisöstä, silloin hän kaiketi on myös kulttuurisidonnainen. Aristotelettä seuraten hänellä itsellään ei olisi meille mitään annettavaa, jos hän olisi yhteisöstä irrallinen toimija.

Politiikan hahmottaminen vaatii *Nikomakhoksen etiikan* tuntemista. Kirjassa, sinänsä pikanttien historiallisten yksityiskohtien lomassa, esiintyy lukuisia yleisviihsauksia, joiden helppous on hämäävää. Aristoteleen ajatukset ja maksiimit, kuten esimerkiksi »kenenkään osuutta ei pidä kasvattaa suhteettomasti» tai »kaikkein tärkein hyvä on kaikkein korkeimman taidon päämäärä», ovat arvoituksellisia. Ne asettuvat oivalliseen valoon verrattaessa niitä muihin vastaaviin neuvoihin ja mielipiteisiin, joiden parissa meidän on arkielämässä kahlattava. Uskonnollisena vertailukohteena nousee mieleen Kahil Gibram yleispätevine lausahduksineen. Vastaavia maallisia totuuksia ovat esimerkiksi »ole oma itsesi» tai »yritetään yhdessä, pärjäämme paremmin». Miksi Aristoteles ei kuulosta banaalilta, vaikka muiden hyvääkkin tarkoittavat lauseet vaikuttavat niin kovin korneilta? Yksi syy on se, että Aristoteleen ajatukset ovat yhteydessä kattavaan ajatusmalliin ja käytäntöön, kun taas muiden näppärät perusheitot ovat liian yleisiä ja irrallisia, sanoen kaikille jotain, mutta ei kenellekään itselleen mitään.

Aristoteleen kirjallinen tyyli on varsin, jopa ärsyttävän, minimalistinen. Huvittavasti jo Aristoteles osasi olla välittämättä liiemmästi kritiikkinsä kohteen ymmärtämisestä. Hän arvostelee ja teillaa Platonia usein vahvasti liioitellen ja vain omia tarkoituseriään palvellen.

Suomennoksen asu ja kieli on selkeää. Kaipaamaan jää kuitenkin sisällysluetteloa. Aristoteles ei ole merkittävä ajattelija vain, koska hän on vaikuttanut niin lähtemättömästi koko sivistykseemme. Etenkin *Politiikan* yksi

syvimmistä ansioista perustuu sen tarjoamaan historialliseen perspektiiviin, jota ei kuitenkaan pidä tarkastella nostalgisesti tai yhtymäkohtia hakien. Trevor J. Saunders (*Penguin Classics*, 1981, 38) kirjoittaa kirjan englanninkielisessä, tarkastetussa painoksessa siitä, miten olennaista erojen huomaaminen on. Historia on meille tärkeää, koska se kykenee tarjoamaan vaihtoehtoja ja vertailukohtia. Menneisyyden unohtaminen tuottaa ihmisiä, jotka eivät tiedä muusta kuin nykyisyydestä eivätkä osaa olla tietoisia, että asiat ovat olleet ja voivat olla toisin kuin nykyisin ovat.

90-luvun Suomessa minusta merkittävimältä kirjan herättämältä ajatukselta vaikuttaa Aristoteleen tapa määrittellä kansalaiset. Kansalaisia ovat ne, jotka omaavat mahdollisuuden osallistua neuvottelevien ja oikeudellisten virkojen hoitoon, eli ne, jotka pystyvät osallistumaan vallankäyttöön (s. 63). Mutta valta ei ole yksioikoista tai -suuntaista. Aristoteleen mukaan ansioituneen kansalaisen hyve on juuri kyky hallita ja olla hallittu asianmukaisella tavalla (s. 68).

Käännettynä nykypäivän demokratiaan kansalaisen velvollisuus ja hyve olisi osallistua kansan edustajien valvontaan ja kritisointiin demokratian peruseriaatteen, *checks and balances* -tyylin mukaisesti. Suomalaisessa yhteiskunnassa kansalaisten lukumäärä olisi määrittelyä seuraten varsin pieni, etenkin jos vaaditaan muutakin kuin vaaleissa äänestämistä. Kaukana ei ole ajatus, että, groteskisti sanottuna, nämä suomalaiset ei-kansalaiset saavat, mitä tilaavat. Meillä on toisin sanoen juuri sellaiset päättäjät kuin me ansaitsemme. On syytä lisätä, että tällä en tarkoita, enkä ainakaan oikeuta, äärimmäistä sosialidarwinismia vaan vastuun laajamittaista ymmärtämistä.

MIKA HANNULA